

Forskare som påverkar samhället

Genom att förmedla ny kunskap kan opinioner förändras men även ge avtryck i ny lagstiftning. Deltagande i debatten driver fram samhällsrelevans inom forskningen, säger forskarna i Samtalet.

I media ser man dem så gott som dagligen. Men forskare vid Stockholms universitet är även på många andra sätt ständigt aktiva i samhällsdebatten. Det kan vara som statlig utredare, expert i någon kommitté eller som populärvetenskaplig föreläsare.

Universitetsnytt samlade tre forskare som återkommande deltar i samhällsdebatten. Juristen Madeleine Leijonhufvud – bland annat aktuell med en pågående skuggutredning åt miljöpartiet om våldtäktslagstiftningen. Nationalekonomen Lars Calmfors – bland annat aktuell med Finanspolitiska rådets rapport. Medicinaren Elisabet Lindgren – bland annat flitig föreläsare för

beslutsfattare och allmänhet om hälsoeffekter av klimatförändringar.

Madeleine Leijonhufvud tar fram en krönika skriven av redaktören Jonas Nordin där budskapet är att humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning kan berättigas genom att den berikar samhällslivet.

– Vår verkliga uppgift är att föra ut forskningsresultaten för att nyttiggöra dem, säger hon.

Lars Calmfors: Politik ska baseras på både ideologi och kunskap. Men inom politiken är intresset ibland litet att försöka skilja dessa saker åt. Allt för ofta är man mest intresserad av kunskapen bara om man har

något att vinna politiskt på den. Som forskare ska vi vara tydliga med vad som är vad och hjälpa allmänheten att förstå vad som är värderingar och vad som är kunskap.

Madeleine Leijonhufvud: Inom rättsvetenskapen har många tvekat att ställa sin kunskap till förfogande. Jag tycker det är viktigt att delta i debatten, medan många av mina kollegor åtminstone tidigare varit återhållsamma med att delta.

Elisabet Lindgren: Det finns en skillnad inom naturvetenskap. Forskarens roll blir där mer som folkbildare och att föra ut fakta. **Madeleine Leijonhufvud:** Om man deltar i samhällsdebatten får man möjlighet att bedöma samhällsrelevans inom olika områden, vilket i sin tur tvingar fram samhällsrelevans i det man gör. Jurister och rättsvetare måste sätta juridiken i ett mänskligt sammanhang.

Lars Calmfors: Samma sak gäller inom nationalekonomin. Att delta i samhällsdebatten gör det lättare att hitta relevanta frågeställningar. Men samtidigt kan det förstås stjäla tid från den rena forskningen och från att hinna med i metodutveckling. Det är inte så lätt att hitta rätt balans.

Elisabet Lindgren: Man träffar folk inom olika områden som man annars inte skulle träffa. Det breddar en kunskapsmässigt och är oerhört berikande.

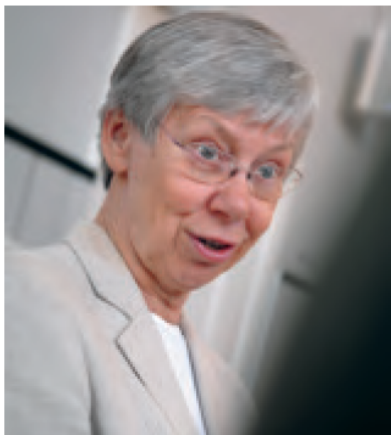
Madeleine Leijonhufvud: Fler och fler forskare engagerar sig i samhällsdebatten. Och det är allt mer nödvändigt – vår verksamhet kostar ju skattebetalarna pengar...

Hur ser kollegor på deltagande i debatten?

Lars Calmfors: Det är litet blandat. Det som räknas i mitt ämne är främst publicering på engelska i de bästa tidsskrifterna. Men många tycker också det är bra. Internationaliseringen av forskningen har

Eftersom jag sitter på kunskap om frågor som rör allas vår framtid och välmående så har jag ett ansvar att förmedla detta, säger Elisabet Lindgren.

Madeleine Leijonhufvud och Lars Calmfors är två forskare som flitigt deltar i samhällsdebatten.

både positiva och negativa effekter. Den är grundläggande för forskningens kvalitet men drar också bort folk från den nationella debatten.

Madeleine Leijonhufvud: Inom rättsvetenskap finns ett uppenbart behov av att vitalisera debatten om svensk lagstiftning. Och då är det nödvändigt med internationella utblickar.

Elisabet Lindgren: Forskning om klimat- och sårbarhetsfrågor är mer konkret och att delta i debatten och föra fram fakta uppfattas inte negativt på samma sätt av kollegor. Men det är inte meriterande. För att nå allmänheten bör man också skriva populärvetenskapligt på svenska.

Vad gäller meritering är de överens om att kvaliteten på forskningen ska komma främst.

Lars Calmfors: Men vad ska man på värdera på marginalen? Kanske ska man ta mer

hänsyn till förmåga att förmedla forskningsresultat när man bedömer forskare som uppnått en hög vetenskaplig kvalitetsnivå.

Madeleine Leijonhufvud: Saknar någon med full vetenskaplig kompetens förmågan att föra ut resultaten ska det vara ett minus.

Elisabet Lindgren: Det finns en kulturdifferens i hur pass aktiv man är i debatten inom olika ämnesområden.

Madeleine Leijonhufvud: I Sverige har vi inte haft jurister som riksdagsledamöter på samma sätt som i många andra länder. Svenska rättsvetare har varit mycket mindre samhällsengagerade än på andra håll.

Lars Calmfors: I Sverige har det funnits en tradition av att ekonomer deltar i samhällsdebatten. Men idag är det färre som väljer att delta. Å andra sidan examineras fler doktorer som sedan anställs på Finansdepartementet, Riksbanken och så vidare och utövar stort inflytande den vägen.

Elisabet Lindgren: Jag är ute och pratar om klimat och anpassning i många sammanhang. Det finns ett enormt behov av kunskap. Internationellt finns även ett stort intresse för hur vi gör i Sverige.

Lars Calmfors: Man får ofta en politisk stämpel men den varierar ofta över tid. När jag lade fram EMU-utredningen 1996 så blev jag anklagad för att ha levererat vad regeringen ville ha. Det ingår att man får ett antal sådana påhopp. Det är aldrig roligt, men vågar man inte ta de här anklagelserna så kan man heller inte delta i debatten.

Elisabet Lindgren: Alla kan inte klara av att ge sig ut i samhällsdebatten om man inte kan hantera den kritik som kan komma.

Lars Calmfors: Det är svårt att vara opåverkad av de angrepp man kan få, men man vinner i längden på att vara saklig.

Elisabet Lindgren: Jag har fått ett positivt bemötande eftersom jag för ut basfakta som de flesta är intresserade av. Jag har också valt att inte gå ut politiskt.

Lars Calmfors: Ekonomers roll är ofta att peka på målkonflikter och att förbättringar på vissa områden, som till exempel i fråga om arbetslösheten, kan kräva uppoffringar på andra. Det är ett skäl till varför vi inte är så populära. Men EMU-frågan var roligare. När frågan kom upp fanns det en genuin osäkerhet hos många och efterfrågan på kunskap var stor.

Madeleine Leijonhufvud: Jag har märkt att forskarstuderande i juridik funderar över om det kan vara nyttigt för dem att engagera sig i samhällsdebatten. Själv har jag aldrig tänkt så – jag har deltagit för att jag är engagerad.

Lars Calmfors: Men man kanske inte ska idealisera för mycket. Det är klart att vi som deltar i samhällsdebatten också gör det för att det är roligt och för att vi gillar att vara med där det händer något.

Elisabet Lindgren: Jag drivs av en vilja att informera och få folk att förstå att man måste göra något. Vi måste agera för att komma till rätta med klimatfrågan. Däremot ser jag inte mitt engagemang som meriterande.

Madeleine Leijonhufvud: Men det kan vara meriterande på så vis att man får andra arbetsuppgifter beroende på sitt engagemang.

Vad har ni påverkat mest?

Madeleine Leijonhufvud: Jag har hittat på kvinnofridsbrottet som kom in i svensk lagstiftning 1995 och har även varit med och fått till förbudet mot barnpornografi.

Lars Calmfors: EMU-utredningen bidrog nog till att Sverige inte gick med i EMU. Jag tror också att jag påverkat synen på hur mycket stabiliseringspolitiken kan göra, värdet av att ha en självständig riksbank och hur sysselsättningspolitiken bedrivs.

Elisabet Lindgren: Genom att sätta hälsoeffekter av klimatförändringar på agendan, både i Sverige och internationellt. Jag var med om den första studien i världen på hur klimatförändringar påverkar ekosystemen med effekter för hälsan.

Madeleine Leijonhufvud noterar också att det kommit fram många yngre (och kvinnliga) forskare som jobbar med de frågor hon ägnat sig åt. Och som genom sin undervisning kan påverka framtida jurister.

– Så nu kan jag dra mig tillbaka.

Men påverkan på samhället kan ta tid, påpekar Lars Calmfors:

– Sällan påverkar man som forskare snabbt och direkt men man kan bidra med idéer som långsamt tränger in i politiken. Det är oftast en process på många år. ■

TEXT: PER LARSSON
FOTO: ORASIS FOTO/MA

MEDVERKANDE:

Madeleine Leijonhufvud: Professor emerita i straffrätt. Tidigare bland annat prorektor vid Stockholms universitet, biträdande generaldirektör för Vetenskapsrådet och ordförande i Jusek.

Lars Calmfors: Professor i internationell ekonomi. Ordförande i regeringens finanspolitiska råd. Tidigare bland annat utredare av ett svenskt EMU-medlemskap och ordförande i European Economic Advisory Group (EEAG).

Elisabet Lindgren: Läkare och forskare vid Stockholm Resilience Centre. Ansvarig för hälsofrågor i Klimat- och sårbarhetsberedning och rådgivare åt bland annat EU och WHO.